

מהני תנאי אלא בשעת הדחק הילכך בתוך ד' מילין לא חשיב דחק ולא מהני תנאי, יותר מד' מילין חשיב כשעת הדחק ואז מהני תנאי (*). ולפי זה מה שכתב הסמ"ג והולכי דרכים שעת הדחק הוא אינו ר"ל דשרי מן הסתם אלא באופן שחילקתי בין תוך ד' מילין כו' ומ"מ נראה דווקא הולכי דרכים שכולן בני ישראל והולכי רגל שיכולין לעמוד בכל מקום שירצו אבל האידנא מי שהולך בעגלה בין שאר גוים שהולכין בחבורה ומתיירא לילך ביחידי ומוכרח לעמוד בכל מקום שיעמדו הם וא"כ אפי' תוך ד' מילין חשוב שעת הדחק ומהני התנאי שהתנה עליהם ומ"מ כתב בסמ"ק שצריך לשמור ידיו מכל טינוף והמחמיר שלא יאכל עד אשר יבא למים ויטול ויאכל על העגלה כהלכתא תע"ב ואותם שנוטלין ידיהם בעשבים עבירה היא בידם ושתיים רעות עושין חדא שמזלזלים בדין גט"י יותר מכת הראשונים שסומכים על נטילה הראשונה שעשו כראוי אבל אלו שנוטלים עראי ומזלזלים בגט"י הן בכלל גידוי של זילזול גט"י ועוד שמברכין על הנטילה ומוציאין ש"ש לבטלה ועוברים משום לא תשא וגו' שהרי ברכה זו לשוא הוא שאין זו נטילה כל עיקר.

אוצר החכמה
ח"ח 1234567

סימן צ"ה

מה ששאלת ממני הנוגע בידיו לדלי שיש בו מים אי שרי ליטול ידיו אח"כ מאותן המים או לא.

תשובה הדבר הזה נפתח בגדול ואיך יסתיים בזנב שועל כמוני ומ"מ אחוה דעתי גם אני והטוב בעיניך עשה כתב מהרא"י מה שסתם ידים פוסלים המים שע"ג יד הנטילה ולכאורה דכ"ש שיפסלו המים שבכלי בנגיעתו לנטילת ידים ולפי זה הא דכתב רמב"ם וסמ"ג ואשר"י דאם נתן מים לחבירו בחפניו אין

(*) לא נמצא בתוס' שלפנינו אלא בפרקי תוס' ריש סוטה ס"י ה'.

עולה בנטילת ידים מפני שלא נטל מן הכלי משמע דווקא מטעם זה אין עולה הא מטעם דנגע בהו חבירו לא קפדינן וכן הא דכתבו מים שהנחתום מדיח בהן את ידיו כשרים כל הני ג"ל דאיירי בידים הנטולים אמנם מצאתי אח"כ בתוספות דמס' סוטה (*) וז"ל ועל מנהג העולם שזורקין מן הכלי לידו אחת ואח"כ משפשף בחבירתה שפיר דמי כיון שמתחלה נטל מן הכלי כדתניא בתוספתא דמסכת ידים אבל הנותן מים לחבירו בחפניו ידיו טמאות שמתחלה לא נטל מן הכלי הא מתחלה נטל מן הכלי טהורות והא דתניא במס' ידים נטל ידו אחת ושפשף בחברתה טמאה התם מיירי שאין מתכווין אלא ליטול ידו אחת ולכך שפשף בחברתה טמאה עכ"ל. מלשון התוס' הללו משמע דסתם ידים אין פוסלים המים בנגיעתה כההיא דנותן מים בחפניו לא בעי לאוקמי בידים שנטל אותם אמנם נראה דדוחק הוא קצת מה שהן מחלקין בין מתכווין ליטול ידו אחת או ב' ואין לסמוך עליו לעניין שפשף בחברתה דהא כל הגאונים דלעיל כתבו להדיא לאיסור אבל אם נגעו סתם ידים במים שבכלי המיקל להכשירו לנטילת ידים לא הפסיד דההוא דנחתום שהבאתי לעל משמע דלא איירי בידים שנטלו ואפ"ה כשרים ושפיר יש לחלק בין פסול טומאת המים שעל הידים בשעת נטילה מבטומאת המים שבכלי לצורך נטילה דבקל נטמאו (או) על הידים בשעת נטילה ולכך שפשף בחברתה טמאה ע"כ. ואומר אני אף שהגאון מפקפק בדבר וקצת נוטה להחמיר אלא שכתב והמיקל לא הפסיד לא אבין מה נדנוד טומאה שייך במים דהא מיד שנגע בהן ראוי הוא להטהר מטומאתו לולי גזירת הכתוב דבעינן כח גברא ואוקמי רבנן נטילת ידים כעין קידוש דאורייתא דבעינן כח גברא אבל להטמאות מן הידים פשיטא דלא לטמאו ועוד לרבנן דפסקי דלא בעינן כח גברא וה"ג פסקו כוותיהו שמותר לטבול ידיו בתוך הכלי איך ימצאו ידיהם ורגליהם הלא מיד כשנגע ידיו במים נטמאו המים כהרף עין קודם שיגמור

הנטילה ואיך תעלה הנטילה אלא ע"כ דלא נטמאו הידים אלא אדרבה מטהרין וה"ה אף לדידן נהי דלא ק"ל כה"ג שיוצא ידי נטילה אבל בהאי סברא לא אשכחן דפליגי עליהו ודוחק לחלק ולומר בשלמא לה"ג דסברי דעלתה נטילה בכלי מ"ה המים לא נטמאו אבל לדידן דלא עלתה נטילה בכה"ג א"כ אמרינן דנטמאו ונאמר כל היכא דלא מטהרי המים לידים הם נטמאו זה אינו דהא מים חוץ לפרק ששם אינם מטהרים לפי רש"י ואפ"ה לשם לא מקבלין טומאה אף שהם שניות חוץ לפרק אלמא דלא תלי טומאה במה שלא מטהרים ק"ו במים שראוין לטהר שלא יטמאו.

¹²³⁴⁵⁶⁷
ואוצר החכמה

סימן צ"ו

במותב תלתא בי דינא הוינא כחד ואתא לקדמנא רבי שמחה בר מנחם והעיד בפנינו בתורת עדות וז"ל איך שמחה בר מנחם זאג דאז בתורת עדות וויא משה ליפשיץ האט איין יונגין בייא זיך גיהט צו דנצק ער הוט גיהיישן הירש דא הוט משה ליפשיץ גיבעטין געץ איין בעל הבית פון בריסק דז זיין יונג הירש זול אויך אויף דער שקוטה פארן דא האט מן דען יונגין אויף גינומן צו שטעלין לק"ק בריסק דקויא דא האט מן דען יונגין גילאשין איין מייל פון בריסק דקויא דיא שקוטה איז פער זיך גנגין דא איז דער יונג דען אנדרין טאג קומן נאך צו פארין אויף איינם קליינן שיפל אונ' הוא גיבעטין מן זול אין ווייטר מיט נעמן דא איז דער יונג גאר ווילד גיוועזין אונ' הוט זיך אומדר גיקריגט מיט דען גוים דא האבן דיא גוים זיר גיצערנט אויף אין איין מאל איז קומן דז זיך דער יונג האט מיט איין שקץ גישלאגין אויף דער יבשה בייא דעם שיף אונ' האט דאז שקץ וואל גישלאגין דא האבן דיא גוים גרוש רשעות דרויף גירעט אונ' האבן גישפראכין וויא זולן מיר קענן צו זעהן אונזר בלוט שלאגין דא האבן דיא

גוים גישפראכין זו משה בר יצחק ווערשטו דען יונגין ניט שטראפין דא וועלין מיר דען יונגן אויז דעם שיף ווארפין דא האט משה הנ"ל גישפראכין איך וויל אין יא שטראפפין דא איז דער משה הנ"ל צו דעם שיף ארויש גישפרונגין אונ' האט דען יונגין גיוואלט פנגין אונ' האט ניט גיקענט דא האט דער משה הנ"ל גישפראכין צו דעם קאך דער גוי יאג דעם יונג אונ' פנג אים איך וויל אין שטראפין דא האט אים דער גוי נאך גיאגט אונ' הוט אין וועלין פנגין דא איז דער יונג גילאפין אונ' איז גיפלן אין איין גרוב מיט וושיר אן בארטן פון באך אונ' איז דער טרונקין דא האט זיך דער משה הנ"ל זער מצער גיוועזין אונ' האט משתדל גיוועזין דז מן דען יונגין צו וועגין גיבראכט האט אונ' הוט אים זעלברט זיין רעכט גיטאן טהרה אונ' קבורה הלבן אז ביליך אונ' רעכט איז אונ' איך שמחה הנ"ל בין דער בייא גוועזין אונ' בין אויך אויף דעם שיף גיפארין דאש אלו האב איך גיזעהן מתחלה ועד סוף נעשה היום יום ה' ג' ימים לחודש ניסן שכ"ט לפ"ק. משה אברהם בן מהר"ר יודא הלוי ז"ל ה"ה דיין. אפרים בן הר"ר אברהם שליט"א. נחמן בר משה ז"ל.

כדברים האלו הועד לפני בחקירה ודרישה ובא הנעלב רבי משה בר יצחק ושאלני אם צריך לתשובה ולכפרה וסיפר לפני שמעצמו קבל עליו בשנה ראשונה כמה תעניות וסיגופים ומעתה מוכן לקבל עליו כפי אשר יורו עליו המורים. והשבתי לפי עניות דעתי שאינו צריך לתשובה ולכפרה כלל לעניין זה ואינו דומה למה שכתב מהרי"ו וז"ל מ"ש איך שבשליחותך נהרג ר' עזרא הי"ד גרסי' באגדת חלק (צ"ה:) אמר לו הקב"ה לדוד עד מתי יהא עון זה טמון בידך על ידך נהרג נוב עיר הכהנים על ידך נהרגו דואג ואחיתופל על ידך נהרגו שאול וג' בניו רצונך יכלה זרעך או תמסר ביד אויב כו' אלמא אע"ג דדוד המלך ע"ה לא פשע במידי רק

שעל ידו באו לתקלה אפי' הכי גענש כ"ש
הכא שבשליחתו בא אליו הרע הזאת דאיכא
למיחש לעונש ייסורין וטוב שתקבל עליך
ייסורין כגון תעניות מ' יום ואם יש לו בנים
קטנים תן להם כפי נדבת ידך ותנצל מצוקה
וצרה עכ"ל. ולא דמי כלל דהתם ס"ס נהרגו
כולם שלא כדין והם לא נתחייבו במיתת
עצמם מה שאין כן בנדון זה שהנער הנטבע
חייב בגילגול מיתת עצמו כי מי כפה אותו
לקפוץ באותו גומא או ליפול שם ואין זו
סיבת משה הנ"ל ואעפ"י שאמרו רבותינו
אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ה"מ
לעניין גפילת הבור כשהולכין לפי תומן לפי
שאדם בעל מחשבות אבל בנדון כזה שהוא
נרדף ורצה לברוח היה לו להתבונן לאיזה
מקום שיברח ולא יפיל את עצמו לגומות ובארות
ותדע דלא בכל מילי אמרי רבנן אין דרכן
של בני אדם להתבונן דהא פריך בריש המניח
(כ"ז:): איבעי ליה לעיוני וליוזל ופי' התוס'
דה"פ בשלמא אם הוזק בה חייב שפיר דאין
צריך ליוזר עצמו כל כך שלא יזק אבל
יותר צריך ליוזר שלא יזיק לאחרים ולא
שייך למימר כל המשנה כו' לפי שלגבי אדם
אין שייך לומר הכי וא"כ מכ"ש שצריך ליוזר
ביותר שלא יהא חייב במיתת עצמו דאז שוב
אין לו תקנה בזה ותו אחר שמסיק לשם
לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים
כדי ליפטר על השבירה מסיק דבקרנא דבי
עצי' חייב לפי שברשות קעבדי והוי ליה
להתבונן שהיו שם כלים ולהזהר שלא יזק
מכ"ש בנדון זה שהיה לו להתבונן שהיה
רואה שרצים אחריו גם תחילת העניין
בא בסיבת עצמו שהכה הערל והגוים גזמו
אותו לטבעו במים כי לא יוכלו הערלים
לעמוד על דם עשו אחיהם כאשר בעו"ה וא"כ
ר' משה הנ"ל להצילו מן הגוים בא וכדי
ליסרו קצת בשוטים או לעשות הכנע לפניהם
או לרצות אותם ואפי' אם נטבע ע"י רדיפתו
של ר' משה היה נקי מטעמא דכתי' לעיל
כ"ש שהוא פסק מלרדוף אלא שאמר לגוים

שהם ירדפו להראות להם שאינו עומד על זה
להפטיר היהודי מכל וכל כאלו שלא ברצונו
הכה את הערל אלא על אפו ועל חמתו א"כ
מאחר שדעתו היה לטובה ח"ו להצריכו תשובה
להכלימו הא איכא למיחש להכשילו לעתיד
לבא שלא ימנעו ישראלים להציל אחיהם מיד
גוים בחשש קטלא היכא שיגזמו להרוג ולאבד
ויהיו מתיראים מסיבה זו וכיוצא בזה וגדולה
מזה כתב הא"ז דאפי' במחללי שבת בכבוי
דליקה חשו רבותינו להצריכו תשובה כדי
שלא להכשילו לעתיד לבא כ"ש כה"ג דלא
עביד מידי אלא בסבת גלגול בעלמא שהוא
חשבה לטובה והאלהים אינה לידו ע"כ גוזרני
בנידוי חרם שמתא שלא להכלימו כלל באותו
מעשה לא בדבר ולא ברמיזה כדי דאזיל
סומקא ואתי חיורא והשומע יונעם.

סימן צ"ז

שאלה מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה
בורא נפשות רבות ושכח והלך להטיל
מים ונזכר קודם שבא לברך על הקטנים אשר
יצר איזה מהן קודם אם נאמר ברכת נפשות
רבות קודם שהרי זמנה קודם או נימא מאחר
שלא בירך נפשות רבות בזמנה א"כ מוטב
לברך אשר יצר בזמנה ואח"כ לברך ברכת
נפשות רבות.

תשובה יראה שיקדים אשר יצר משום דק"ל
בכל דוכת' תדיר ואינו תדיר תדיר
קודם וברכת אשר יצר הוא תדיר מה שאין כן
בברכה אחרונה שיכול להיות כמה ימים זולתו
וכגון שלא אכל או שתה כי אם בתוך הסעודה
ועוד ברכת אשר יצר אין לה שיעור כמו
שכתב הרא"ש דכל פעם שנפתחו נקביו צריך
לברך וברכה אחרונה יש לה שיעור לפי
דעת כל המחברים אלא שר"י היה מסתפק
באיזה שיעור או בכזית או ברביעית וא"כ ברכה
שאין לה שיעור קודמת במעלה וראויה להקדים
הנראה בעיני כתבתי.

סימן צ"ח

תשובה אהובי ידידי המשכיל הר' מרדכי בר תנחום י"ץ ששאלת אותי על מנהגי אם להניח תפילין של יד בישיבה או בעמידה מפני שראית הרבה מן המדקדקים בדיקדוק עניות להניח תפילין של יד בישיבה דע אהרן ^{הגדול} חדשים מקרוב באו ורוצים להיות מכת המקובלים וממדרשי הנעלמים ומחלשי הראות לא יביטו באור הזוהר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו אלא שכך מצאו בספרי רשב"י ודע אהרן שכל רבותי ואבותי הקדושים ששמשו גאוני עולם ראיתי מהם שלא נהגו כך אלא כדברי התלמוד והפוסקים ואם היה רשב"י עומד לפנינו וצוח לשנות המנהג שנהגו הקדמונים לא אשגחנינו ביה כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו וכאשר כתב הקאר"ו וראייה לזה שהוא כתב סודות גדולות ואזהרות נפלאות שאין לברך שתי ברכות על תפילין של ראש ושל יד ואנו לא אשגחנינו ביה ומברכין שתיים גם הוא כתב המניח תפילין בח"ה חייב מיתה ואנחנו מניחים ומברכין עליהן ואף שבני א"י אינן מניחין תפילין כלל בח"ה לפי שהרשב"א בא וביטל המנהג לפי סברתו שתפס דעת ר"י בעל התוס' ולא שחשו לבד לדברי הזוהר ולא תאמר שהזקנים שהיו לפנינו לא ידעו מהספרים החצונים שנמצאו לע"ע ביד הלומדים הלא האגור נמי כתב שמצא ג' דינים בהזוהר וזה שזכרתי אחד מהן וכל הקדמונים למדו ודקדקו הרבה בספר ההוא ואפ"ה לא חשו לזה כי האמת שהוא עצמו כתב שלא מצא דבר זה בכל המחברים שראה בימיו ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחר גם לא אישתמיט רמז בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלתות ויפה כוונ' הקאר"ו שהביא הרבה דברים מהזוהר וזה לא הביא כי לא חש לזה ועוד דע שכוונת רשב"י לחלק תפילין של יד משל ראש וכאלו הן בנויין על שתי יסודות שתפילין של יד הוא רמז לתפילה מיושב ושל

ראש לתפילה מעומד ואזיל לטעמיה שכתב נמי המניח תפילין בח"ה חייב מיתה משום שתפילין של יד הוא הרמז לה ושל ראש רמז לשבתות וי"ט ואנחנו אין חוששין לזה אלא שתיהן עניין אחת הוא וקשירה א' היא אלא שזהו כנגד הראש וזהו כנגד הלב ומי שבא לדרוש ידרוש אבל האמת יורה דרכו ומי שלא ידע להשיג סודה על הנכון בקל יבא לקצץ בנטיעות. עוד מצאתי בליקוטים שצריך להניח תפילין בעמידה דאין לך דבר קדושה יותר מזו ועוד שדומה לעבד העומד לפני רבו ומקבל עליו חותמו העשויה לעבדות ולא חילק בין יד לשל ראש וגם משמע להדיא שיעמוד מיד ויקבל חותמו שעיקר חותם תפילין של יד שנ' כחותם על זרועו לכן אהובי אל תלך בדרך אתם ואין לך עסק בנסתרות המתהירים בחידושים כאילו הן יודעים ומבינים רז תורה וצפוגיה והלואי שידעו הגלויים מה יפה כח של רבי שמשון מקינון אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומו וד"ל עוד אומר לך שקבלתי מחמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דגיא ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושימש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל וראה הנהגתו שנהג כמו שאנו נוהגין ע"כ נהוג כדרכך ויהיה להם מה שלהם אבל דע שכל המשנה ידו על התחתונה וידינו על העליונה.

1234567

סימן צ"ט

שאלה ראובן טען על שמעון שאשתו השכינה משכנות בידו בריבית בחזקת שהן של גוים ואינו כן אלא הם שלו ושמעון השיב אני מאמין לאשתך לדבריה הראשונים ואני מאמין לדבריך ולא לדברי אשתך האחרונים כי אני מוחזק בדבר וכמו שפסק ריב"א והרא"ש בתשובה הלכה למעשה.

תשובה יראה שאם הביא ראובן עדות בבירור הדברים שהמשכון היה שלו צריך שמעון להחזיר לו המשכנות בלא ריבית שהרי

ריב"א לא כתב להתיר אלא משום שיאמר לדבריק האחרונים איני מאמין אבל בעדים אין צריך להאמין לו שהרי הוא מברר כדבריו ואף שכתב הרא"ש בתשובה שקשה לברר דשמא מכר המשכון לגוי ואף אם יברר בעדים לא מהמני' להו דהודאת בעל דין שהודה מתחלה שהוא שלו כק' עדים דמי ה"מ היכא שהוא מכחיש לדבריו הראשונים אבל הכא שאינו מכחיש אלא תלה הסירחון באשתו לא ואף שהנשים שלנו האידנא שנושאים ונותנים בבית עומדי' במקום בעליהן והבעל מחויב לשלם בעבורה על כל הטענות כמו שכתבנו בפ' החובל היינו לענין איסור ליקח הריבית מן הישראל לא מצינו ועוד שהרי ברר דברים כנגדה ומאן לימא דחשבינן הודאת פיה כק' עדים אף נגד הבעל לחייבו ומ"ה לא אמרינן נמי שמא מכר מתחילה המשכון לגוי דזה מילתא דלא שכיחא אם לא כדי לקיים דבריו הראשונים שיאמר של גוי הם אבל הכא שהוא לא אמר מעולם מהימן בשבועת היסת שלא מכרה מעולם לגוי ואגב גררא אני אומר מה שכתב הרא"ש שאי אפשר לברר דשמא מכר המשכון מתחילה לגוי אומר אני שאפשר לברר היכא שמסר דבריו לעדים מתחילה ואמר להם ראו זה המשכון שהוא שלי וצריך אני למעות ובעו"ה אין אדם שמלוה לי בלא ריבית אשכון אותו לזה היהודי בחזקת שהוא של גוי אין לך ברור דברים גדולים מזה ועוד היכא שהביא עדים שאינה שלו וישראל אחר הלוח לו ורוצה לחזור וליטול המשכון שהלוח לו כה"ג לא שייך לומר הודאת בעל דין כו' במקום שחב לאחרים וזה פשוט ומה שכתב הטור שאומר לדבריק הראשונים אני מאמין שאיני רוצה להחזיק ברשע לא הבנתי זה הלא אומר לו מתחילה רמיתך ולא היה בדעתי מעולם ליתן לך ריבית ולא עשה עצמו רשע אם לא שטוען היה בדעתי ליתן לך ריבית ועכשיו שאני רואה שהשעה דחוקה עלי באתי בטענת אמת שהוא שלי ועל עיקר הדין אני תמה שחשבו הרא"ש לזה כהודאת ב"ד כק'

עדים אמאי לא אמרינן שהשטה בו והערימו כדי שילוו בעת דחקו ואין זה שארית ישראל לא יעשו עולה אלא באיש אמוד או אפי' אינו אמוד אלא שרוצה להרויח בממון חבירו אבל היכא שהוא ידוע שהיה נדחק לדבר שאם לא היה לזה המעות היה ח"ו נתפס בידי גוים או היוק אחר והיה נחפו בדבר שלא היה לו פנאי למוכרה או היו תכשיטי אשתו השייכים לגופה שאין לו למוכרם אין זה בכלל שארית ישראל לא יעשו עולה א"כ למה לא מהני ברור דבריו בעדים שטענת השטאה מהני אע"פ שזה הוא מוחזק במשכון שלו מ"מ הוא בא בטענת שמא שהרי אינו יודע אם הוא משקר ואדרבה הדברים מודיעים שהוא אומר אמת שהרי הוא מברר והיכא שלא יכול לברר וטען ראובן הלא שמעון בעצמו ידע שלא היו המשכנות של גוים אלא שלי ואני נותן הריבית פשוט הוא שצריך שמעון לישבע שלא ידע ועדיין אינו יודע אלא סובר שעדיין כן הוא כדבריו הראשונים ואי לאו הכי צריך להחזיר בלא ריבית ועוד אפשר לומר לא שייך לומר הודאת בעל דין אלא שהתובעו מכחישו בטענת ודאי והוא יודע האמת שהוא חייב לי מה שאין כן בנדון זה שאינו יודע המלוה בודאי שאינו שלו אלא שאומר שאיני רוצה להאמינם ותו לא מדי.

סימן ק'

שאלה אחד שקנה מהשר בעד סך מה על שנה לבשל לו מלח ואותו הישראל השכיר לו פועלים גוים בקבולת על שנה או על חודש לבשל אותו המלח בדבר הידוע באם יעשה לו כך וכך מלח יתן לו כך וכך והכלים הם של הישראל ילמדינו רבינו אם מותר להניח אותו הגוי לעשות המלאכה בשבת מאחר שהישראל יטול הרייח מאותו המלאכה ואע"פ שבשאר עניינים כגון בעורות לעבדן וכלים לכובס שאם השכיר בקבלנות מותר אין הנדון דומה התם שאם לא יעשה לו

המלאכה בשבת ישלים ביום אחר אבל בנדון זה שאם לא עשה מלאכה בשבת הפסיד ישראל ריוח אותו היום נמצא ישראל נהנה ממלאכת שבת או יהא מותר מכה פסידא שמצינו שמותר להשכיר גוי בקבולת לקבל המכס בשבת משום פסידא אעפ"י שיש חשש איסור דאורייתא שבכל קבולת המכס יש כתיבה מכ"ש בנדון זה שאין הישראל קובע מלאכת הגוי בשבת רק על חודש או על שנה וגם בנדון זה היתר המלאכה חוץ לתחום ממקום שדר אותו הישראל אעפ"י שיש לו שם משרתים מ"מ ליכא חשדא כי הם אינם חושדין אותו כי ידוע להם שהגוי עושה המלאכה בקבולת.

תשובה מה שהזכרת בשאלה הכלים של ישראל אין לחוש כלל דק"ל כב"ה (י"ח.) דלית להו שביתת כלים אפי' במידי דעביד מעשה כ"א בריחיים משום השמעת קול ומה שאסרו שאר דברים אפי' בקבולת אסור היינו בניין בית וכל דבר שהוא במחבר מה שאין כן בתלוש דכל קבולת דתלוש שרי דגוי אדעתיה דנפשיה קעביד כ"ש היכא דמוכח כי הכא שהרי ביום א' שהוא אד' שלו אינו עושה אותה מלאכה ופוסק הרי נראה דאדעתיה דנפשיה קעביד ומה שרצית לחלק בין היכא שיכול להשלים המלאכה ליום אחר כו' הוא מדברי המרדכי כו' שכתב כה"ג וז"ל ואת"ל שיש לחלק כו' בין הנך שאין ישראל קובע מלאכתו לגוי לעשות רק בשבת ובנדון זה שקובע לו ליטול המכס בשבת מ"מ נראה להביא ראייה להתיר מדתניא פרק מי שהחשיך לו בדרך (קנ"ג.) גותן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרו ליה רבנן דאי לא שרו ליה אתי לאתויי ארבע אמות בר"ה ה"נ ל"ש וכ"ש להציל מידם דאי לא שרו ליה יפסיד כל חובו בדיחוי כל שהוא ולפי זה שדמיתי זה למכס א"כ אין לך היתר בנדון זה דמי יימר שחשוב הכא פסידא גמור אלא מניעת ריוח הוא במה שאינו עושה היום אלא כשיש להרויח בו מה שאין כן במכס שמפסיד שכבר נתחייבו

לו ועוד שמירת המכס אינו שוכרו למלאכה אלא לקבל המעות ואם היה פקח שאפשר לזכור כל הדברים לא היה צריך לכותבן מה שאין כן בבישול המלח שאינו שוכרו אלא למלאכה גמורה אכן אומר אני שא"צ לטעמא דפסידא דהא כל קבולת שרי אפי' במלאכה ממש אלא דגבי מכס אינו דומה קבולת ממש אלא שיתן לו ממאה זהובים כך וכך וזה אינו קבולת ממש למלאכה ואדרבה מזכיר לו סכום מעות שדומה יותר לאיסור ועוד מאחר שידוע שאינו משכיר לו אלא לשבת שהרי כל ימי השבוע הוא בעצמו מקבל המכס א"כ מוכח דאדעתא דישאל קעביד מה שאין כן בבישול המלח וגם אין לדמות לתנור של ישראל משום דנקראת על שמו מה שאין כן באותן כלים ומ"ה שריא פי' בתוך התחום העיר של בעל הכלים אבל היתר של חוץ לתחום של בעל הכלים והוא בתוך התחום של הישראלים אחרים אלא שהם יודעים תוכן העניין לא נראה להתיר כלל דלא שרו רבנן אלא דלא מקרבא מתא להתם אבל מקרבא באיסורא קיימא ולא חלקו חכמים באיסור ועוד איכא למיחש דילמא מיקלעו אורחים להתם דלא ידעו ודומה לזה מצאתי בתשובה גם מה שתלית ההיתר בשכרו לחודש או לשנה לא בא לנדון זה דשנה או חדש שייך בעניין שלא יהא כנוטל שכר שבת ולגבי ישראל אבל בנדון זה אין לך היתר אלא בעניין קבולת ושני דברים הן אם יש לך לב להבין.

סימן ק"א

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ואתא לקדמנא ר' נפתלי בר מתת' ז"ל והעיד בת"ע בואם לא יגיד ונשא עונו וז"ל בל"א ר' ראובן אונ' ר' אליקים האבן מיט אנדר גישפילט דא האט ר' אליקים איין גישטעלט אפשר איין זהוב דא האט ר' ראובן פר שפילט דא האט ר' ראובן גירעט איך וויל דירש ביצאלין אזו ויל אז דוא האשט איין